

HUHUJA HUMANISTEISTA -PODCASTIN TEKSTIVASTINE

Litterointimerkinnot

Karina Huttunen:	Haastattelija
Sanna Joska:	Haastateltava 1
Jenni Merovuo:	Haastateltava 2
sa-	sana jää kesken
(sana)	epävarmasti kuultu jaksossa tai epävarmasti tunnistettu puhuja
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
(--)	useampia sanoja, joista ei ole saatu selvää
, . ? :	kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

Jakso 1

Karina Huttunen: Digitalisaatio on jo osa työelämää, ja myös humanistisilla aloilla tarvitaan uusia taitoja kehityksen harppoessa digitaalisempaan suuntaan. Tässä jaksossa keskustelemme mitä kulttuuriperinnön säilyttäminen arkistotyön ja tutkimuksen näkökulmasta voi olla kun digitalisaation myötä perinteisen työvälineiden rinnalla käytetään muun muassa tekoälyä. Minä olen Karina Huttunen ja vieraanani ovat Kansallisarkiston tutkija Sanna Joska ja Itä-Suomen Yliopiston projektitutkija Jenni Merovuo. Tervetuloa Huhuja Humanisteista -podcastin kolmannen tuotantokauden pariin.

Mä kysyin tosiaan tekoälyltä, ChatGPT:ltä määritelmän tai määrittelemään muutamalla lauseella mitä kulttuuriperintö on ja tai oikeastaan mitä kulttuuriperintö ja sen säilyttäminen on ja se vastas mulle näin: kulttuuriperintö tarkoittaa sukupolvelta toiselle siirtyvää aineellista ja aineetonta perintöä, kuten rakennuksia, esineitä, perinteitä, tapoja, kieliä ja taidemuotoja, jotka ovat tärkeitä kansakunnan tai yhteisön identiteetille ja historiassa. Sen säilyttäminen tarkoittaa näiden arvojen, muistojen ja käytäntöjen suojelemista ja vaalimista, jotta ne voidaan välittää tuleville sukupolville. Säilyttäminen voi tapahtua niin fyysisesti, esimerkiksi restauroimalla rakennuksia, kuin kulttuuristen käytäntöjen ja tietojen siirtämisen kautta. Tunnistatko Sanna Joska Kansallisarkiston tutkijana tämän määritelmän omassa työssäsi?

Sanna Joska: Kyllä tunnistan. Ihan hyvä määritelmä ChatGPT:ltä kulttuuriperinnöstä. Ehkä näin kansallisarkistossa työskentelevänä lisäisin tuohon määritelmään vielä asiakirjallisen kulttuuriperinnön, mikä on sitä, mitä Kansallisarkisto nimenomaan säilyttää.

Karina Huttunen: Millainen sun työkuva tuolla Kansallisarkistossa on, että millaisia, millä tavalla sinä säilytät kulttuuriperintöä siellä?

Sanna Joska: Mä työskentelen tossa Kansallisarkiston Joensuun toimipisteellä tutkijana ja mulla työnkuvaan kuuluu muun muassa tutkimusyhteistyö, esimerkiksi yliopistojen kanssa ja sitten isona osana tommonen tekoälyavusteinen sisällöntunnistus.

Karina Huttunen: Entä mites te Itä-Suomen Yliopiston projektitutkija Jenni Merovuo? Miten tärkeää kulttuuriperinnön säilyttäminen on sinun työsi kannalta?

Jenni Merovuo: Mun oman työn kannalta ehkä tähän mennessä on ollu just kaikkein keskeisin tää Sannan mainitsema, nyt en muista sitä käsitettä tarkkaan, oliko se asiakirja-

Sanna Joska: Asiakirjallinen kulttuuriperintö.

Jenni Merovuo: Kyllä. Asiakirjallinen kulttuuriperintö on sitä ehkä tärkeintä, mutta kyllähän sellainen mahdollisimman monipuolinen kulttuuriperinnön säilyminen on historian tutkimuksen ja yhteiskunnan näkökulmasta todella tärkeitä.

Karina Huttunen: Joo, tossa puhuit tästä, oota mikä tää termi, asiakirjojen-

Sanna Joska: Asiakirjallinen kulttuuriperintö.

Karina Huttunen: Joo. Avaatko vähän tota termii, mitä se tarkoittaa silleen tiiviisti?

Sanna Joska: No mä voisin avata sitä niin, että verrataan sitä esineisiin. Eli esineitten tuottamaan kulttuuriperintöön ja museot säilyttää yleensä esineitä, kun taas arkistot säilyttää asiakirjoja. Eli tehään tämmönen erottelu siinä, vaikka asiakirjatkin kyllä ovat esineitä.

Karina Huttunen: Joo, eli tällä vaikka jotain tällasia vanhoja, näitä oikeus vaikka papereita-

Sanna Joska: Kyllä.

Karina Huttunen: -tällasia.

Sanna Joska: Juuri niin.

Karina Huttunen: Joo. Mielenkiintoista. No tosiaan molemmat kuulosti siltä, että on jotenkin teillä omassa työssänne mukana tekoäly tai sen käyttäminen, niin voitaisi siitä jutella seuraavaks, et ite oon aika vähän käyttäny sitä ja vois sanoo että harjoittelen vasta, että mun pitää jotenkin aina keksimällä keksiä, että miten minä voisin sitä hyödyntää, niin miten teidän työssä, et onks se miten olennainen osa, että aloittaisitko vaikka Sanna sinä että miten olennainen osa?

Sanna Joska: No on olennainen osa ja tässä nyt erottelisin sit sen, että miten mä käytän tekoälyä, eli lähinnä näitä generatiivisia tekoälymalleja, niinku ChatGPT:tä tai Microsoftin tota Copilottia tai Googlen Geminiä. Niin näitä palveluita niinku työn apuna ja sitten on erikseen vielä se sisällön tunnistus, mikä on sitä mun työn sisältöä, mutta jos mä aloitan noista tekoälyboteista, niin jonkun verran kyllä käytän niitä työssäni ja oon ihan tarkotuksella opetellutkin käyttämään niitä, että mä käytän niitä semmosena niinkun avustajana tai sparraajana. Sitten käytin myös ChatGPT:tä apuna siihen, että mun piti asentaa semmonen virtuaaliympäristö Pythonilla. Ja minähän en siis osaa ohjelmointia, mutta kysyin ChatGPT:ltä, että miten tämmönen tehdään ja se neuvo mua.

Karina Huttunen: Okei, eli sitä voi esimerkiksi tollaseen hyödyntää.

Sanna Joska: Kyllä. Jotain, mitä ei itse osaa, niin voi kysyä siltä apua.

Karina Huttunen: Ootsä Jenni käyttäny näitä generatiivisia tekoälyjä?

Jenni Merovuori: No joo, aika samalla tavalla ku Sanna, eli semmosena niinku apuna ja tukena. Ja olen myöskin syöttäny näihin ihan pieniä pätkiä, 1600–1700-lukujen asiakirjojen translitteraatioita ja testannu. Se on todella kiinnostavaa testata, että miten tekoäly pystyy just näitä esimerkiksi tiivistämään ja kääntämään ja niitten merkityksiä niinku erottelemaan, ja joskus se onnistuu vähän paremmin ja joskus vähän huonommin. Meidän hankkeessa, jossa tällä hetkellä työskentelen, Kaupungit Ruotsin Suurvallan Itärajalla, jossa me tutkitaan 1600-luvun jälkipuoliskolla kaupallisia ja vallan verkostoja näissä Ruotsin suurvallan itäisissä pikkukaupungeissa, niin siinä on sitten ehkä enemmän tekoälykin keskeisemmässä osassa menetelmiä, että kansallisarkiston kanssa yhteistyössä on sitten koneluettu käsinkirjotettuja tuomiokirjoja, ja niitä on sitten tarkoitus hyödyntää meidän tutkimuksen pääaineistona. Et siin on sitte ollu semmonen vähän systemaattisempi ja intensiivisempi se yhteys siihen tekoälyyn tän HTR:n eli käsin kirjoitetun tekstin koneluvun kautta.

Karina Huttunen: Joo. Ja sä tosiaan Sanna oot työskennelly nimenomaan tän kanssa paljon, niin kerrotko vähän, että miten sit tällanen, niinku vaikka käsialamalli opetetaan tekoälylle, että?

Jenni Merovuo: Joo. Kansallisarkisto on tosiaan nyt tässä parin vuoden ajan käyttänyt tekoälyä ja koneoppimista arkistoaineistojen kanssa työskentelyyn, ja me ollaan muun muuassa kehitetty tämmönen käsialamalli, joka siis osaa lukea 1600–1900-lukujen käsialoja ruotsiksi ja suomeksi. Ja sitä sitte käytetään meidän digitoituihin arkistoaineistoihin niin, että se kone lukee sen tekstin siitä kuvasta ja antaa meille siitä sitte transkription.

Karina Huttunen: Nyt tosiaan kun tähän tarvitaan digitalisoituja aineistoja, niin onko sitten miten paljon digitalisoitu jo Kansallisarkistossa aineistoja, että onko miten paljon ja mitä kaikkee, että onks siinä joku prioriteettijärjestys mitä digitalisoidaan nyt ensimmäisenä?

Jenni Merovuo: Joo, Kansallisarkistossa on digitoitu tähän mennessä jo tosi paljon aineistoo. Meil on muistaakseni yli 200 miljoonaa kuvaa digitoitu ja arkistoaineistoja ja joka vuosi tässä nyt tulee sitte muutama kymmenen miljoonaa kuvaa lisää, eliikkä siihen tällä hetkellä panostetaan tosi vahvasti. Ja meillä on tietysti lähetty digitoimaan asiakkaitten eniten käyttämiä aineistoja. Et se on ollu se prioriteetti.

Karina Huttunen: Mitä on niinku nää aineistot mitä sit yleensä eniten käytetään?

Jenni Merovuo: No meil on esimerkiks toi renovoitujen tuomiokirjojen sarja, mikä on valtavan iso sarja mitä osa sitten niistä on muun muuassa nää Jennin hankkeen aineistot, ja sit on kirkonkirjoja, eli seurakuntien aineistoja, henkikirjoja ja tosi laajalla skaalalla myös kaikkea erilaista arkistoaineistoa.

Karina Huttunen: Tossa onki jo ollu puhe että näistä vanhoista käsinkirjoitetuista aineistoista, jota tekoäly on opetettu lukemaan, niin ja sä oot Jenni käyttäny näitä jo tutkimuskäytössä, niin millaista niiden käyttäminen on? Mitä teiän hankkeessa, mitä te niistä tutkitte ja mitä haluatte saada irti sieltä?

Jenni Merovuo: Joo. Meiän hankkeessa on tarkoitus tutkia näitä Ruotsin suurvalta-ajan, eli 1600-luvun jälkipuoliskon itäisiä pikkukaupunkeja. Siel on Nevanlinna, Käkisalmi, Sortavala, Brahea, eli oli tällanen kaupunki, joka oli tässä Lieksan paikalla ja sitte Kajaani. Ja me halutaan selvittää, että minkälaisia kaupallisia ja vallanverkostoja siellä kaupungeissa oli ja miten ne oli ehkä näitten verkostojen kautta yhteydessä toisiinsa. Ja kaikkein systemaattisin ja jatkuvin aineistokokonaisuus, mikä täst ajasta, niist kaupungeist on, nii on raastuvan oikeuden renovoidut pöytäkirjat, ja niitten kautta olis sitte tarkoitus sieltä kaivaa esiin näitä verkostoja. Sosiaalisia verkostoja, niinku esimerkiks perheverkostot ja avioliittojen kautta muodostuneet verkostot, ja sitte ihan kaupan kautta. Ja meil on tässä sitte tietyst käytettävänä ne aineistot, jotka kertoo siitä ku joku on menny pieleen. Joku velka on jääny maksamatta. Jollekin laivalle on ehkä käynyt jotain ja sitte laivayhtiön osakkaat kokoontuu sitte raastupaan käsittelemään tätä asiaa.

Karina Huttunen: Joo. Millasta on ollu käyttää niit aineistoja? Tai että onks sulla miten vertailukohtaa silleen, et ennen on vaikka joutunu käymään arkistossa kattoo ne aineistot ja ottaa ehkä jotenkin itelleen talteen, mut et miten nyt kun ne tavallaan pystyy silleen ehkä hakemaankin jotenkin sielt tekstiä jos se tekoäly tunnistaa tavallan sitä käsialaa.

Jenni Merovuori: Joo, tää on ehkä se suurin, mikä ensimmäisenä tulee vastaan mahdollisuudeks, että digitoituna nää pöytäkirjat on olleet kansallisarkistolla saatavilla, mut ne alun perin digitoitiin mikrofilmikopioista, mutta nyt tän tätä konelukua varten Kansallisarkisto digitoi ne uudestaan ihan alkuperäislähteestä ja niihin mikrofilmikopioihin verrattuna siis näiden aineistojen lukeminen on ihanaa. Sehän on, se on ollu sellainen ensimmäinen ihana asia tässä digitoinnissa. Ja toinen on sitten tää koneluku, että prosessihan on mennä niin, että meidän hankkeelta on tullu tätä koulutusaineistoa tästä meidän nimenomaisesta 1600-luvun kontekstista, tuomiokirjojen kontekstista. Ja sillä on sitten rikastutettu tätä mallia mikä Kansallisarkistolla on ollu tekeillä. Jossa on paljon monipuolista aineistoa ja vähän eri kieliäkin ja eri käsialoja. Et se hieno asia täs on se, että nyt on koneluettu siis tuhansia sivuja kaupunkien oikeudellista materiaalia ja nyt erilaisin tehostetuin hakumenetelmin me pystytään hakemaan sieltä niitä kohtia, jotka vastaa niihin kysymyksiin mitä me halutaan kysyä. Ja aikasemmin tällanen laadullinen tutkimus on yleensä kohdistunu aika pieniin aineistoihin sen takia, että tutkija joutuu lukemaan kaiken. Ja sen jälkeen kategorisoimaan, etsimään et missä se kiinnostava asia on. Mut nyt näitten hakujen avulla me voidaan löytää niihin kohtiin siellä datassa tai siellä tuomiokirjoissa ja sitte ottaa laajempi otanta esimerkiks ku mitä on aikaisemmin ollu mahdollista. Et nyt meillä on tässä monta kaupunkia eikä vaan esimerkiks yks kaupunki. Ja se mahdollistaa sen et me voidaan kysyy asioita joita ei oo aikasemmin voitu kysyy ja me voidaan tehdä vertailuja joita on ollu hyvin vaikeeta tehdä. Et se käytännös vaatis sitten ihan kymmenien vuosien tutkimuksen. Nii tää on se hieno asia, mitä meille nytte tulee. Mutta se ei tapahdu ehkä nopeesti eikä helposti. Et siihen menee edelleen aika paljon aikaa, mutta nyt se on mahdollista.

Karina Huttunen: No joo, kyllähän laadullista tutkimusta, et sitä on aika vaikeeta silleen, vaikka oiskin siinä tällasia apukeinoja, niin kuitenkin et siin on kuitenkin ihminen käy läpi sen aineiston ja tutkii sitä. Et siihen ei varmastikaan vielä tekoäly oo hirvesti avuksi.

Jenni Merovuori: Joo no se onki se paras osa. [naurahtaa] Ja mielellään pidämme sen itsellämme. Että edelleen tää tekoäly on tarkoitus olla tässä ihan rengin asemassa ja minä teen analyysin ja minä teen tutkimuksen. Ja sitte ku tekee huolellisesti nää kaikki askeleet tässä, niin mul on kokoajan myös tiedossa missä kohtaa siellä Kansallisarkiston niissä kuvissa tää mun asia on, ja sit mä kyllä pidän sen lähellä sen alkuperäisestä digitoitun kuvan myös ja aion sitten, voin aina palata tarkastamaan mitä siel ihan tarkalleen ottaen sanottiin.

Karina Huttunen: Osaatko Sanna sanoa, et minkälaista kaikenlaista käsialaa tää teiän malli osaa jo lukee, että pystyiskö tää tekoäly lukemaan sitä niinku nykypäivän käsialoja?

Sanna Joska: Kyllä se oppis myös nykypäivän käsialoja. Meiän pitäs vaan ensin tuottaa vähän opetusaineistoa niistä. Mut tosiaankin, meiän se nykyinen malli osaa lukea 1600-luvulta 1900-luvun alkuu käsialoja ja se on jo tosi laaja skaala. Mut sen kehittämiseen siis tarvitaan sitä, että joku osaa oikeesti lukee sitä 1600-luvun Ruotsia ja sitä kirjuriensa käsialaa, mikä vaihtelee semmosesta tosi kauniista sitten vähän epäselvempään, eli tarvitaan todellakin edelleen niitä ihmisiä, jotka osaa lukea vanhoja käsialoja.

Karina Huttunen: Tota, mennään tekoälyistä vähän eri aiheeseen. Toki tääkin on tällasta omanlaista digitalisaatioita, et mä ite harrastan videopelien pelaamista ja törmäsin eräässä pelissä, et esimerkiksi Kansallisgalleria on pelillistänyt omia arkistomateriaalejaan, niin onko vastaavaa ajateltu sitte Sanna Kansallisarkiston materiaaleista?

Sanna Joska: Must toi on ihan mahtava aihe. Itse tykkään kans videopelien, ja kyllä meillä kansallisarkistossa on tämmöstä tulossa. Meil on maaliskuussa tulossa semmonen Game Jam -tapahtuma. Tommoset pelijamit tuolla Helsingissä, missä käytetään meidän historiallisia kartta-materiaaleja ja niiden pohjalta sitten suunnitellaan ja toteutetaan joku pieni peli, että saa nähdä mitä sieltä on sitten tulossa, minkälaisia pelejä. Tää on toteutettu nää pelijamit yhteistyössä semmosen Pelikulttuurien tutkimuksen huippuyksikön kanssa. Se taitaa olla Jyväskylän ja Turun ja Tampereen yliopistojen tämmöinen yksikkö.

Karina Huttunen: Joo, onko sulla tietoo, että onko esimerkiksi aikasemmin, et no nyt tuolla käytetään näitä kartta-materiaaleja, et onko niitä aikasemmin niinku, vaikka jotkut peliyritykset käyttäny?

Sanna Joska: Ei mun tietääkseni. Aivan hyödyntämätön voimavara tuolla.

Karina Huttunen: No joo, se on kieltämättä, että sieltähän ois tosi hyvä napata joku pohja ja sit siihen rakentaa päälle.

Sanna Joska: Niinpä.

Karina Huttunen: Joo. No tota tutkimuksen saralla pelillistämistä on ollu jo ainakin osana materiaaleja ja itellä tulee just mieleen esimerkiksi muutaman vuoden takaa, tai oiskohan se edelleen käynnissä toi Helsingin Yliopiston ja Aalto-Yliopiston tutkimus, missä masennuksen hoidon apuna on tälleen niinku peli. Niin mitä aattelet, Jenni, että voisko sun tekemää tutkimusta pelillistää?

Jenni Merovuo: Ihan ehdottomasti vois pelillistää. Ei olla kyllä tässä hankkeessa sitä nytte pohdittu, mutta ylipäättään tämmöset tulee mieleen, että olis mahtavaa pelata tällasia, tai olla mukana tekemässä tällasia pelejä, jossa tää meidän tutkimus tuotais niinku myös tilalliseen ja aistilliseen maisemaan, että vois päästä siellä käkisalmessaki liikkumaan ja sitte ehkä kokeilemaan omia selviytymiskeinoja 1600-luvun yhteiskunnassa ja lähtee ehkä kauppamatkalle sieltä sitte Laatokkaa pitkin ja näin edespäin, että kyllä siitä varmasti sais ihan mahtavia pelillisiä kokonaisuuksia. Tiedän, et myöskin esimerkiksi tämmösiä niinku äänimaisemamallinnuksia on tehty ja minkälaista on vaikka tavernassa, mitä siellä kuulee, mitä siellä näkee tai minkälaista on ollu sisällä jossain kirkossa, josta on rauniot jäljellä tai muuta tällasta. Ja joo. Se ois ihan mahtavaa. [naurahtaa]

Karina Huttunen: Niin, se on ehkä et autoetnografiassa ainakin on tosi erilaisia monipuolisia tapoja esittää se tutkimus, että sitä ei oo ehkä omaksuttu vielä niin paljon niinku muille tutkimusmenetelmiin tai tutkimustapoihin, että se vois olla rinnalla niinku tutkimustulosten kans tai miksei jopa tutkimustuloksena, niin kuin vaikka joku äänimaisema tai peli, että toi kyllä kuulostaa tosi mielenkiintoiselta tai heti rupesin kuvittelemaan päässäni sitä jotain 1600-luvun tollasta seikkailua, et ois siistiä pelata sellanen peli joka sijoittuis suomalaiseseen maisemaan.

Sanna Joska: Siis sellanen 1600-luvun Sortavalan Assassin's Creed -tyyppinen. [naurua]

Jenni Merovuo: Joo. Kyllä.

Sanna Joska: Mie rupesin enemmän miettimään Kajaania ku mie oon ite sieltä kotosin (-) olin ihan heti "Ooo, Kajaaninlinnassa."

Karina Huttunen: Todellakin.

Sanna Joska: Joo.

Jenni Merovuo: Kyllä, ja tässähän olis niinku kaikissa näissä digihumanistisissa jutuissa, niin se avain on aina siin yhteistyössä, että harvalla yhdellä ihmisellä löytyy sekä niitä humanistille tarvittavia valmiuksia että sit sitä teknologiaosaamista. (--) yksin, että täytyy-

Sanna Joska: Ottaa-

Jenni Merovuo: -kysellä.

Sanna Joska: -pelifirmoihin yhteyttä.

Karina Huttunen: Niin, just olin kysymässä Jenniltä, että luuletko, että vois just vaikka yliopiston ja pelifirman välillä olla kans yhteistyötä, et tavallaan et joku pelifirma tulis kans hankkeeseen mukaan ja sitten hankkeen aikana tuotettais sekä tutkimus ja sen tulokset sit niinku vaikka peliki siitä vielä.

Jenni Merovuo: Joo, sehän ois ihan ihana unelma. Ois ihanaa päästä myös näkemään se puoli siitä. Ja päästä ku itse työskentelee pääasias kirjallisten aineistojen kanssa, niin koska äänimaisemasta nyt ei senkin löytää sitten niinku, no ehkä taiteen ja tällasen ja sitte kirjallisten aineistojen kautta, niin sit et pääsis niinkun myöskin viemään se eteenpäin johonkin niinku semmoseen muilla tavalla aistittavaan nii ois kyllä ihan mahtavaa.

Sanna Joska: Siis mulla on tämmönen mahtava kokemus kun mä oon siis antiikin tutkija näin alun perin ja pelasin sitä Assassin's Creedin osaa, missä seikkaillaan roomalaissajan egyptissä ja sit siinä pääsee kävelemään Aleksandrian kaupungin kaduille, niin mulla melkein tuli tippa linssiin kun se oli niin mahtava kokemus.

Jenni Merovuo: Vau. [naurua]

Sanna Joska: Voi kuvitella että ehkä siellä oli tällaista.

Jenni Merovuo: Nii.

Karina Huttunen: Siis tuo varmaan tuo siihen toisaalta vielä tutkijana sellasen ihan oman ulottuvuuden ku on silleen perehtynyt siihen aikakauteen mihin tavallaan saattaa olla just joku tollanen tosi tuttu sieltä jostain aineistoista, niin en oo ite ajatellu tota, et ois kyllä varmaan siisti kokemus.

Sanna Joska: Kyllä. Se on ihan oma ulottuvuutensa sitte päästä kuvittelemaan minkälaista siellä menneisyydessä on oikeesti ehkä ollu.

Jenni Merovuo: Ja just noitten tuomiokirjojen kautta pääsee tosi paljon tosi hyvin käsiks niihin normeihin ja niihin tilanteisiin mitä missä ihmiset on kanssakäymisessä ja sit sitä kautta, että joskus sitte on tullu riitaa tai näin. Niin miten sitä vois pelillistää, että miten sä niissä, niillä kun, miten sä toimit siellä silloin ku on tietty. Kun tosiaan mulle tulee mieleen tää Matkaopas Keskiajan Historiaan, missä just kerrotaan, avataan sitä, että miten sun pitäis käyttäytyä jos sä olisit oikea aikamatkustaja. Että sä selviät siellä, niin vähän samaan tyyliin sitä vois tosi just pelillistää.

Karina Huttunen: Niin, se on kuitenkin niin, että monessa tollasessa vaikka fantasiapelissäkin niin siellä on sellasta omat normit ja ne dialogivaihtoehdot, et miten ne hahmot siellä puhuu. Et se ois kyl mielenkiintoista ja jotenkin itellä nyt tuli kans mieleen, että ehkä just tolleen vielä vanhempi Suomen historia on monelle ehkä aika tuntematon. Itellä ainakin must tuntuu, että historian tunneilla ei hirveästi siit puhuttu. Että ois myös sellanen tapa niinku tutustua siihen omaan kotimaan historiaan laajemmin jos ois tällanen hauska interaktiivinen keino seikkailla siellä ja tutustua siihen et millaist siellä on ollu ja millasia käytäntöjä ja miten ihmiset on puhunu toisilleen ja muuta että. Hirveesti mahdollisuuksia kyllä.

Sanna Joska: Kyllä.

Jenni Merovuo: Eri valuutat, jotka on käytössä ja sitte privilegiat, kuka saa missäki kaupungissa missä saa tehdä minkäläistä kauppaa ja kenen kanssa.

Sanna Joska: Sit matkustat päiväkaupalla jalkapatikassa jossain tuolla metsäpoluilla.

Jenni Merovuo: Joo, tai sit vois lähtee purjehtimaan ja käydä Nevanlinnassa ja mennä ehkä Tukholmaan saakka. Ostaa hatun sieltä ja sit joutuu kärejille ku hatuntekijä valittaa, että hänenhän se piti myydä ne kaikki hatut tässä kaupungissa.

Sanna Joska: Onko tämä tositarina?

Jenni Merovuo: On! [naurua] Joo, hattu on ollu tosi tärkeä asia varhais- ja uuden ajan ihmisille.

Karina Huttunen: Kuulostaa tosi hauskalta, ja sit mietin, että menis ehkä silleen omalla tavallaan niinku ehkä tällasten simulaatiopelien kategoriaan, nytkin esimerkiks on aika kovasti trendannut tää, mikä se on, Finnish Cottage Simulator. Et sit ois tällanen, mikähän se nyt ois, joku Kauppiassimulator tai Porvarisimulaattori.

Jenni Merovuo: Joo.

Karina Huttunen: Joo, tosi.

Jenni Merovuo: Ehtottomasti. Sitte sun pitää hankkia porvarioikeudet ja saada siihen takaajat ja... sit sul on velvollisuuksia, niinku vartiointi, joku pitää olla vartiointivuorolla ja... joo. Laitetaan tää liikkeelle.

Sanna Joska: Pistetään suunnitteluun.

Karina Huttunen: Joo. Mä jään odottamaan tätä. Mä hommaan saman tien, jos tulee tällanen simulaattori.

Karina Huttunen: Joo. No, tässä ollaan nyt puhuttu niin peleistä ku tekoälyistä ja monia, ehkä niinkun usein mietityttää tai tällanen niinku lentävä lause minkä aina kuulee tuolla jossain on se, että "Aaa, tekoäly vie minun työpaikan" tai muuta, mut et teiän puheesta saan sellasen kuvan, että se on enemmänkin työpari tai työväline ku silleen uhka. Niin tota millasia muita niinku mahdollisuuksia digitalisaatio teidän mielestä vielä vois tuoda, että sanotko vaikka Sanna eka?

Sanna Joska: No mä oon kyllä ehdottomasti tämmösen digitalisaation ja tekoälynkin kannattaja. Että jotenkin aattelen, et se voi tuoda työelämään sellasia mahdollisuuksia mitä me ei välttämättä vielä osata nähdäkään. Itsekään en tosiaan jokunen vuosi sitten vielä ajatellut, että minäkin voisin jotenkin työskennellä näinkin paljon jonkun tekoälyn ja koneoppimisen kanssa, mut näin vaan sitte on käynyt ja ties mitä tässä vielä voi tapahtuakaan.

Karina Huttunen: Millanen näkemys Jenni sul on?

Jenni Merovuo: Joo, no tutkimuksen näkökulmasta on varmaan sit ne just uudenlaiset tutkimusasetelmat ja uudenlaiset tutkimusmenetelmät ja sitte varmaan nää uudenlaiset tavat myöskin esittää tutkimusta ja yhteiskunnallisesti vaikuttaa, mikä on se yliopiston kolmas tehtävä. Ja uskon, että samalla kun tää digitalisaatio myöskin herättää tosi paljon huolta kulttuuriperinnön säilymisestä, niin sitten me voijaan ehkä vastata niihin kysymyksiin, niihin huoliin sitte myöskin sen teknologian kehittymisen kautta. Ja tuua sillä tavalla niinku jatkuvuutta ja säilyvyyttä. Koska silloin kun me puhutaan arkistoaineistosta tai kulttuuriperinnöstä, niin silloin niitten pitää säilyä satoja vuosia. Niinku lähes ikuisesti. Mielellään.

Sanna Joska: Et meillähän on siis arkistossa niinku hyllykilometrikaupalla paperiaineistoa, joka on meidän velvollisuus säilyttää. Niin onhan paperiaineiston säilyttäminen siellä niinkun lämpötila- ja kosteusoptimoituissa makasiineissa ihan täysin eri asia kun digitaalisen aineiston säilyttäminen jossain pilvessä tai jossain kovalevyllä. Et se tuo ihan uudet sitte haasteet siihen säilyttämiseen.

Karina Huttunen: No joo, sekin kuitenkin et sit jos ne on pilvessä, niin siinä on taas ne omat, että jossain on ne palvelimetkin on kuitenkin fyysisenä, et sekään ei täysin digitaalinen loppupeleissä ole.

Sanna Joska: Totta.

Karina Huttunen: No, millasia niinkun haasteita sitten näette tällä digitalisaatiolla, että miten Jenni sinä tutkijana, että onko haastavaa jos aineistot on digitaalisena? Mitä haasteit siinä voi olla?

Jenni Merovuuo: No varmaan semmonen, ehkä just erityisesti henkilökohtanen niinku on se, että onhan se aivan eri asia avata tietokanta tietokoneelta kuin ottaa se asiakirja itse käteen, ja varsinkin tutkijauran alkuvaiheessa, niin no silloin ehkä viel mikrofiliinien kanssa, mutta sitten myöskin digitoitujen kanssa, niin oli joskus vähän vaikee hahmottaa sitä kokonaisuutta sen kautta, että sä saat vaan kuvan toisensa jälkeen, että miten se on järjestetty se aineisto ja onks, no yks tämmönen hyvin konkreettinen on, et onks ritteet, onks riitteet kirjeen välissä vai perässä. Ja mistä tiedän, että vaihtuu asiakirja tai asiakirjakokonaisuus. Ja sitten taas kun menee arkistoon niin se, mä näen heti, että tää on se nippu ja tässä kotelossa on kakstoista nippua tai jotenkin näin, et se on jotenki helpompi hahmottaa. Ja sitte niissä saattaa olla jotain semmost esineellistä, niinku kirjeissä on joskus ollu. Sitte esimerkiks sulkia, jotka kertoo siitä, että kuinka kiireellinen kirje se on tai kauan se saa olla matkalla, niin onhan se hyvin hyvin erityistä nähä sellasia ja on kollegat kertonu, että mitä sieltä koteloista voi löytyä kun niitä harvoin joitakin, erittäin harvoin avataan, niin se on ollu, tai se on ehkä semmonen mikä henkilökohtasesti humanistia nipistää sydämmestä.

Sanna Joska: Kyllä. Se on ihan tavallaan kuitenkin eri asia se, että sä saat sen fyysisen esineen. Vaikka asiakirjanipun tai kirjan tai sidoksen eteen tutkittavaks ja selattavaks kuin vaan kattoo digitaalisia kuvia. Mä toivonki, että se mahdollisuus siihen aineistojen näkemiseen omin silmin kuitenkin säilytetään.

Jenni Merovuuo: Ja, ehkä niinku varsinkin täs vaiheessa ja myöskin tässä tulevaisuudessa, johon me nyt voiaan kattoo, niin se rinnakkainen olemassaolo tän arkistolaitoksen sekä fyysinen että digitaalinen olemassaolo on ehkä viel silleen edelleen ihan realismia [nauraa].

Sanna Joska: Toivotaan.

Karina Huttunen: Mutta onko sit muita tollasia, että miten lainsäädäntö vaikka tollasen digitalisaation osalta, että onko digitalisaatiolla tai tekoälyllä kulttuuriperinnön säilyttämisessä jotain reunaehtoja Suomen tai EU:n tasolla, jotka vaikuttais teiän työhön?

Sanna Joska: No ihan tässä uusimpana kyllä on toi EU:n tekoälylainsäädäntö. Se AI Act, mikä viime vuonna tuli voimaan ja siis se on tosi iso juttu. Säätelee tässä EU-alueella tekoälyn käyttöä ja siitä kyllä odottaisin, että saatais enemmän esim opastusta miten se vaikuttaa

meihin ja miten se tulee vaikuttamaan meidän työhön, mitä kaikkea se tarkoittaa, se on tosi laaja kokonaisuus.

Jenni Merovuori: Ja sittenhän tietosuojaset, lainsäädäntö, että mitä saa tallentaa ja millä ehdoilla, että se vaatii huolellisuutta sitten niinku aina tutkijoilta ja se aineistojen kerääjältä ja näin, että ei jouduttaisi sit siihen tilanteeseen, että aineistoa jota alun perin oli toivottu et voitais tallentaa johonki ei voia sitten. Voi tallentaa, että siin pitää olla huolellinen ja huolehtia siitä, että se tapahtuu kaikkien sääntöjen mukaisesti.

Karina Huttunen: Miten Sanna, vaikuttaako tää tietosuojaset asiat miten paljon sellaseen nykypäivän arkistoitavaan materiaaliin, että olettais et se on aika digitaalista pääosin niinku mitä niinku vaikka nyt näitä viimesimmiltä vuosilta mitä tulee arkistoon, niin tuskin siellä niin paljon fyysistä materiaalia on.

Sanna Joska: Joo, sehän on melkein pääsääntöisesti digitaalista materiaalia mitä nykyään tulee. Ja puhutaan tämmöisestä syntysähköisestä materiaalista, mikä ei oo koskaan ollutkaan vaikkapa paperimuodossa. No, uusimmassa tässä arkistoaineistossa ehottomasti isoin kysymys on henkilötietojen tietosuoja. Sen täytyy olla tosi vahva.

Karina Huttunen: Sit tulee mieleen tällaset, että on säilynyt kaikkii kirjeitä ja muita ja sit siellä on varmasti myös tällasta henkilökohtaista kirjeenvaihtoa ja muuta, että mitenköhän sitten nykypäivän kirjeenvaihto, et tuleekohan se säilymään ku se on sähköisessä muodossa kans pääosin, et saakohan sitä mitenkään arkistoitua, niin kuin viestejä tai kuvia tai mitä ihmiset lähettelee, vai jääkö se sit vaan jonneki tonne palvelimille pyörimään?

Sanna Joska: Niin, kyllähän se vähän uhkaa jäädä tonne jonnekin internetin näihin arkistosivustoille, että kyl meillä jonkun verran esimerkiksi presidenttien, viimeaikaisten presidenttien tämmöst ihan sähköpostikeskusteluja ja muuta on niinku otettu arkistoon, mut sit se, että miten tämmösen yksittäisten ihmisten jotka ei oo missään merkittävässä yhteiskunnallisessa asemassa, niin miten niinku meidän tällanen kirjeenvaihto tai somekeskustelut tai mitä ikinä se onkaan, niin miten ne säilyy. En oikein tiedä. Toivottavasti meille jotakin jää säilöön.

Karina Huttunen: Niin, mie mietin, että voikohan tulla jossain vaiheessa sellanen, et voi merkata jonnekin, että no minun keskusteluhistoria saa arkistoida tutkimuskäyttöön tai johonkin, että... et tuleeks sellasta, tai vaikka et oman kamerarullan sisällön saa arkistoida, et sit se, noh toki siinäkin sitten tulee tää varmaan, et tietty aika pitää kulua sitten tän henkilön kuolemasta, että sitä saa käyttää, mutta et se ois kyl ihan mielenkiintoista et mitä ajattelet et tuleeko tällanen.

Jenni Merovuuo: Nythän vois olla hyvä tilaisuus kun tota moni ihminen puhuu siitä, et pitäis sulkea nää Metan sovellukset, niin ja sitte sen takia on pyytäny oman datansa sieltä Metalta, niin nythän ne olis semmosessa hyvin järjestetyssä valtavassa yhdessä jos jonkun näkösessä tiedostossa ne datat, että nyt ois hyvä aika kysellä, että jos ihmiset haluais luovuttaa niitä arkistoihin.

Sanna Joska: Ei kun vaan arkistoon kaikki Facebook-keskustelut ja postaukset.

Jenni Merovuuo: Ehkä jossain vaiheessa, tai jos miettii valokuv- anteeks, näitten kirjeitten säilymistä, niin niitähän on tullu vaikka Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle, niin ihan lahoituksina, mut miten nää sähköset säilyy niin kauan et ne on viel olemassa sit kun sä saavutat sen iän et sä koet et nyt sä oot valmis antamaan tän sitten muistiorganisaatiolle.

Sanna Joska: Tällasta ei oo ehkä vielä suuremmassa mittakaavassa ees mietitty. Et kyllähän ne formaatit niinku tavallaan mitä meilläkin arkistolla sit et missä formaateissa niitä digitaalisia aineistoja säilytetään, niin ne on totta kai mietitty mut miten niinku yksittäinen ihminen vois ees ruveta miettimään tämmöistä vaihtoehtoo, et haluis joskus luovuttaa ne aineistonsa johonkin arkistoon.

Karina Huttunen: Itেকkin oon just ehkä sellast ikäluokkaa, et on aika paljon itestäni sellasta päiväkirjamaista niinkun tietoo eri somealustoilla, et monta sellasta asiaa et mitä on vaikka tehny niin ne on siellä Instagramissa kuvina, että. Postauksina, niin mielenkiintoista just, että säilyykö se miten tulevaisuuteen.

Karina Huttunen: Tästä voidaankin sopivasti hypätä sitte tähän, että taas vähän kyselin tekoälyltä tiivistystä tota tällä kertaa humanistin perustaidoista. Niin sen mukaan humanistin perustaitoja on muunmuuassa kriittinen ajattelu, kulttuurinen tietoisuus, tutkimustaidot sekä vuorovaikutus- ja viestintätaidot. Ja itekki tällä hetkellä opiskelen humanistisella alalla ja itellä tuo työelämä siintää jo toivottavasti suht lähitulevaisuudessa, niin millanen rooli teiän mielestä näillä luetelluilla humanistin perustaidoilla on nykyään työelämässä?

Sanna Joska: No perustaidot, nää tämmöset humanistin perustaidot, niin on mun mielestä edelleen todella tärkeitä. Ja sit mikä siinä on olennaisen tärkeetä on se, et niistä pitää osata kertoa. Että se on jokaselle humanistille kyllä semmonen, minkä sit joutuu opettelemaan siinä työnhakuvaiheessa ja näistähän puhutaan jossain tavallaan niinku soft skillseinä. Eli tällasina pehmeinä taitoina. Ainakin verrattuna tällasiin hard skillseihin, koviin taitoihin, mikä vois olla sit joku, että osaat ohjelmoida Python-kielellä tai jotain, mitä voit laittaa CV:hen. Niin ainakin tuolla, semmosella Mimmit Koodaa -alustalla näitä soft skillseja on

ruvettu nimittämään success skillseiksi, eli onnistumis- tai menestymistaidoiksi ja must se on ihan kuvaava. Et kyllä näillä on ihan tilausta.

Jenni Merovuo: Joo, ihan samaa mieltä olen, että sitte taas se erilaisten alustojen ja erilaisten teknologioiden taitaminen niin se on sit se mikä ehkä tarjoaa sen foorumin, tai tarjoaa työvälineitä. Mutta edelleen siel pitää olla taustalla nää humanistin perustaidot.

Karina Huttunen: No tosta tulikin mieleen, että sanoisitteko, että teidän nykyinen työkuva vastaa sitä, mitä te ajattelitte sen ehkä olevan silloin kun vielä opiskelitte tai olitte hakeutumassa alalle? Miten Sanna sulla?

Sanna Joska: No tavallaan ei ollankaan. [hymähtää] Ja tavallaan kuitenkin sitte mä saan työskennellä historian parissa, mikä on siis se mitä lähdin opiskelemaan.

Karina Huttunen: Miten sulla Jenni?

Jenni Merovuo: No ehkä mul oli jossain määrin kyl käsitys siitä, että mitä tutkijan työ on siitä ytimeltään, mutta kyllähän siihen liittyy tosi paljon just uuden opeteltavaa ja uutta omaksuttavaa kokoajan ja no ehkä ma ajattelin et se on semmosta et kokoajan pitää opetella jotain uutta ja olla uusien ihmisten kans tekemisissä.

Karina Huttunen: Mut tota toi on kyl silleen ehkä lohdullinen tieto myös monelle, etenkin tollasille työelämään suuntaavalle tai ehkä alaa vaihtaneelle tai muulle, et työelämään lähtiessä ei tarvi olla niinku valmis, et sielläki viel pääsee opettelemaan uusia taitoja. Mitä käytännön vinkkejä teillä olis muuten antaa humanistiopiskelijalle tai nyt valmistuneelle työelämään suuntaavalle niin kuin työelämään tällaisten digitalisaatiotaitojen kehittämiseen?

Sanna Joska: No kyllä mä sanoihin ihan käytännön vinkkinä, että koittakaa mahdollisimman paljon pysyä kärryillä tästä digitaalisuudesta, koska siihen törmää aivan väistämättä työelämässä.

Jenni Merovuo: Netist löytyy ihan valtavasti niinku sitä tukea ja ideoita somealusoilta ja sitten joistain YouTubest ja muista ne on aivan pullollaan kaikkee apua työnhausta kaikennäköisiin ohjelmien käyttöön ja muuhun, niin tota rohkeasti vaan sieltä hyvät opit käyttöön.

Karina Huttunen: Joo. Meillä onkin ollu tässä hirmu mielenkiintonen keskustelu, et ollaan kyl ehitty vähän kaikennäköiseen tässä kulttuuriperinnöstä ja digitalisaatiosta ja tekoälyistä ja peleistä ja humanistin taidoistakin, niin voisin tässä lopuks vielä kysyä kuitenkin, että mikä

ois yks asia tältä vuosikymmeneltä, minkä te haluaisitte säilyvän kulttuuriperintönä tuleville sukupolville? Aloitatko vaikka Jenni?

Jenni Merovuo: No tässä olikin jo, me puhuttiinkin jo, että olis tosi tärkeätä, että ihmisten henkilökohtasia muistiinpanoja ja ajatuksia ja tällasta valokuvia ja muita säilyis. Se olis tosi tärkeätä sit, no sit tietysti et jos jätetään ilmeiset tällaset niinku arkisto- ja sanomalehtiaineistot, koska oletan, että tähän on jo suunnitelma valmiina, niin sitten tietenki taide on tosi tärkeätä. Ja sitte kyl mä haluisin nähä viel sitte, että me oltais tehty jotain kestäväää kaupunkiympäristöö esimerkiks, joka sit säilyy tulevaisuuteen.

Karina Huttunen: Mites Sanna?

Sanna Joska: No mä aattelin heti jotenkin just tätä somea, mikä nykyisin niin suuresti määrittää meidän yhteiskuntaa ja yhdessäoloa. Ja mut sit semmosta niinku hyvää somea, eli sitä hyvää puolta sieltä mitä se ei niinku aina nykypäivänä kyllä tunnu olevan, ja sit mulle tuli mieleen nää tämmöset someryhmät, esimerkiks Sipsikaljavegaanit oli jokunen vuosi sitten ihan mahtava ku siellä jaettiin vihis näitten piirakoitten ostopaikkoja, et mistä niitä vihiksiä saa ja sit kaikki juoksi niitte perässä niinku kaupasta toiseen ku niit ei meinannu aluks löytyä mistään. Niin niinku tommoset jotenki somen ne semmoset yhteisölliset hetket parhaimmillaan ois ihan mahtava säästää. Ja sit myös jollain lailla tuoda esille sitä semmosta suomalaisen yhteiskunnan moniäänisyyttä kuitenkin. Esimerkiks jotain vähemmistöaineistoja ja muuta. Tämmöstä mä haluisin säilyvän.

Jenni Merovuo: Ystäväporukoitten WhatsApp-keskusteluja.

Karina Huttunen: Nii. Tää on mun. [naurua] Et tulee samaan aikaan se on mulle ihan kammottava ajatus, koska tota, ne on tavallaan ystäväporukan keskusteluja, mutta toisaalta ne on silleen humanistina taas niinku hirmumielenkiintoinen tutkimusaineisto ois kyllä joskus. Tai jos vaikka viiskyt vuotta sitte ois ollu tollasia perheen- tai kaveriryhmächatteja, niin niit tutkia niitä. Niin sit samaan aikaan ois kyllä niin kuin hauska, jos ne säilyis jotenkin tulevaisuuteen. Mut joo. Kiitos teille Sanna ja Jenni mielenkiintoisesta keskustelusta.

Sanna Joska: Kiitos.

Jenni Merovuo: Kiitos.